

Kesbî Haşim Mehmet Efendi

Ahvâl-i Anapa ve Çerkes

ANAPA VE ÇERKESYA HATIRALARI

HAZIRLAYAN
Mustafa Özsaray

KAFKAS VAKFI

Kesbî Haşim Mehmet Efendi

Ahvâl-i Anapa ve Çerkes

“Anapa ve Çerkesya Hatıraları”

HAZIRLAYAN
Mustafa Özсарay

Kafkas Vakfı Yayınları
İstanbul 2012

KAFKASVAKFI

Kafkas Vakfı Yayınları
© Kafkas Kültür Eğitim ve Sosyal Yardım Vakfı

Ahval-i Anapa ve Çerkes
Kesbi Haşim Mehmet Efendi 1798
Çeviri: Mustafa Özsaray

İstanbul, Ekim 2012
ISBN: 978-975-00909-2-9

Basım Yeri
İklim Etiket ve Matbaacılık Ltd. Şti.

Kafkas Vakfı
Cumhuriyet Mh Karlıdere Cd. No:61
Bulgurlu Üsküdar -İstanbul
Tel: +90216 4810677-78
bilgi@kafkas.org.tr

www.kafkas.org.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ—9

ÖNSÖZ—11

1. MUKADDİME: TATARLARIN MİKTARI VE İSİMLERİ—17
2. ANAPA ÜSSÜNÜN KURULMASI KARARI—18
3. FERAH ALİ PAŞA'NIN İSTANBUL'A GELMESİ—21
4. SOĞUCAK KALESİ VE HALKIN DURUMU—24
5. ÖLÜMDEN DÖNENLERDEN BİRİNİN PAŞANIN HUZURUNA ÇIKARILMASI—26
6. ADIĞE, ABAZA, ABZEH VE NATUHAÇ DİLLERİ TERCÜMANLIĞINA ATANAN KİRLİ MEHMET AĞA'YA HİL'AT GİYDİRİLMESİ —28
7. TAMANLILARIN KURTULUŞU VE SOĞUCAK KALESİ'NE GELMELERİ—29
8. DİVAN OLUŞTURULMASI—30
9. KAPI HALKININ BAĞLILIK YEMİNİ TÖRENİ—32
10. KIZ İSTEME ALAYI—33
11. YAMAKLARIN GELİŞİ—38
12. SOĞUCAK SARAYI'NIN TAMAMLANMASI—39
13. İSYANKÂR YAMAKLARIN İDAM EDİLMELERİ—39
15. ÇERKES KIZLARININ VASIFLARI VE TERBİYELERİ—44
16. KABİLELERİN KIRIM'DAN BESLEME ALMALARI—45
17. KABİLELERİN ESKİ DİNİ YAŞANTILARI VE MÜSLÜMAN OLMALARI—46
18. HARAM VE HELAL KAVRAMLARI—49
19. KABİLELERİN ESKİ İSİMLERİ—50
20. İSTANBUL'DAN SÜNNETÇİ GELMESİ—51
21. ŞAĞRAY TABİRİ—51
22. HAÇAPA YASAĞI—51
23. GAZİ HASAN PAŞA'NIN ASKERLERİNİN KURTULUŞU—52
24. GELİNCİK LİMANININ TEMELLERİNİN ATILMASI—52

25. ARNAVUT SELİM'İN DERBEND AĞALIĞINA ATANMASI—54
26. ANAPA'DAKİ ESKİ KALENİN BULUNARAK YENİDEN YAPILMASI—54
27. ANAPA KALESİ'NİN TEMELİNİN ATILMASI VE HENDEKLERİNİN KAZILMASI—55
28. BAZI KELİME VE CÜMLELER—57
29. NOGAY KALESİ'NİN YAPILMASI VE AMELELERİN GİTMESİ—59
30. ANAPA YANINDAKİ NOGAY KALESİ'NİN BİTİRİLMESİ—59
31. ŞAHİN GİRAY'IN AÇE VE AÇU'YA SALDIRI İHTİMALİ ÜZERİNE TAMAN HEYETİ- NİN ANAPA'YA GELMESİ—60
32. ŞAHİN GİRAY'IN GÖNDERDİĞİ ELÇİNİN İDAM EDİLMESİ—62
33. TAMANLILARIN ANAPA KALESİ'NE GELMELERİ—63
34. CAMİ-İ KEBİR'İN GENİŞLETİLEREK YENİLENMESİ VE PAŞA TABYASI CAMİİ'NİN İNŞAASI—64
35. PAŞA TABYASININ GÜÇLENDİRİLMESİ—65
36. ANAPA GÜMRÜĞÜ 1197 (1782-1783) SENESİ MUHASEBESİNİN GÖRÜLMESİ—66
37. ANAPA GÜMRÜĞÜ MALINDAN ÇERKES ÜMERASINA ULUFE VERİLMESİ—67
40. SOĞUCAK'TAN ANAPA'YA GÖÇÜN YASAKLANMASI—69
41. CEPHANE MÜHİMMATI VE SÜRATÇIYAN NEFERATININ GELMESİ—70
42. BAHADIR GİRAY VE AKGÖZ SULTAN'IN FESADI—70
43. ÇERKESLERDE KAN DİYETİ ÂDETİ—71
44. CUMA NAMAZI KILINMASI İÇİN İZİN VERİLMESİ—73
45. KUBAN NEHRİ'NDE BALIK AVI İLTİZAMI —73
46. ENDERUN ÇUHADARI VE GÜMRÜK KÂTİBİNİN KURTARILMASI, ZANOĞLU (ZANUGO) MEHMET GİRAY'IN ABAZALARIN GÖZÜNDEN DÜŞÜRÜLMESİ —74
47. KIRIM'DAN HAVADİS ALMAK İÇİN CASUS GÖNDERİLMESİ—75
48. KIRIM'A GÖNDERİLEN CASUSUN ANLATIMI—76
49. İKEPAZARI'NA GÖNDERİLEN CASUSUN ANLATIMI—78

50. İMAM MANSUR VE İMAM YUSUF'UN YANINA CASUS GÖNDERİLMESİ—79
51. MOSKOFLARIN ÇEÇENİSTAN TARAFINA GELMELERİ—84
52. TATARLARIN YEMİN ÂDETİ—86
53. BULUT HAN'IN İSTANBUL'A GİTMESİ—86
54. KUBAN MUHAFIZLARINA BERATLAR VERİLMESİ—89
55. KIPTİ, ÇİNGENE VE POŞALARIN AYRILMASI VE CİZYEDAR ATANMASI—91
56. KİLİSE YAPILMASI İSTEKLERİ—92
57. DEĞİRMEN İNŞASI—93
58. NUMAN BEY'İN GELİŞİ, İSMAİL EFENDİ İLE BİNA VE NÜZUL EMİNİNİN AHVALI—94
59. İÇME SUYU KUYULARI KAZILMASI—99
60. MÜHÜR TAŞI BULUNMASI—100
61. İMAM MANSUR'U ARAŞTIRMAK İÇİN KIRLANGIÇ GEMİSİ GELMESİ—100
62. HALİL HAMİD PAŞA HİLESİ —102
63. ŞEYH FERAH ALİ PAŞA'NIN KERAMETLERİ—102
64. FERAH ALİ PAŞA'NIN HAYALI—105
65. HACILAR KALESİ'NİN İNŞASI—105
66. KONAKLIK ÂDETİ—107
67. MİSAFİRE İKRAMLARI—109
68. BİTKİLER—109
69. YABANI ADAMLAR—109
70. YABAN ATI—110
71. SERSÜRATÇİ HÜSEYİN HALİFE'YE TIMAR VERİLMESİ—110
72. CEMETEV SAHRASI—111
73. KÜRKÇÜLÜK—112
74. BUHUR NEHRİ—112
75. SADEYAĞ—112
76. ZİNA—113

77. LİVÂTA—114
78. BESLEME ÂDETİ—115
79. ŞILGA TABİRİ—116
80. NİKÂH VE EVLENME ÂDETİ—117
81. ZİFAF ÂDETİ—118
82. KODOŞ AĞACI—119
83. THAĞALEK AĞACI—120
84. KOTİH AĞACI—120
85. KİTMİRE HÜRMET—121
86. KADIN İSİMLERİ—121
87. TAMANLILARIN İSİMLERİ—121
88. ŞEYH FERAH ALİ PAŞA'NIN KIZI ONURUNA VERDİĞİ ZİYAFET—121
89. HAL VE TUTUMLARI—123
90. NÜSHA (MUSKA) TAŞIMAYA İTİBAR ETMELERİ—125
91. YABANCILARIN EVLENME ZARURETİ—125
92. ABAZALARIN BİR OĞLAN YERİNE İKİ KIZ VERMELERİ—125
93. OBRUK KIZ—126
94. BAKLA FALI—126
95. KÜREK KEMİĞİ FALI—126
96. TUHAF ADAM—126
97. GÜMÜŞ VE ALTIN MADENİ—127
98. TÜRBE İNŞASI—128
99. FERAH ALİ PAŞA'NIN VEFAT EDECEĞİNİ BİLDİRDİĞİ YAZISI—129
100. TÜRBE LEVHALARININ YAZIMI—130
101. BELANIN GİDERİLMESİ İÇİN SİYAH KOYUN KURBAN EDİLMESİ—131
102. FERAH ALİ PAŞA'NIN SON YOLCULUĞU—132
103. ŞATIR HÜSEYİN AĞA'NIN KAİMMAKAMLığA ATANMASI—134
104. FERAH ALİ PAŞA'NIN MUHALLEFATI—134

105. ETBÂNIN PERİŞAN OLMASI VE KÂTİPLERİN İSTANBUL'A GİTMekten ALIKONULMALARI—135
106. YAZILARIN BULUNDUĞU SANDIĞI ALMAK İÇİN KIRLANGIÇ GEMİSİ GELMESİ—135
107. ABAZA VE YERLİ HALKIN TAZİYE AMACIYLA KARA ELBİSELER GİYİNMELEİ—136
108. FERAH ALİ PAŞA'NIN KEÇİSİNİN ÖLMESİ—136
109. BİCANOĞLU ALİ PAŞA'NIN GELMESİ—137
110. ANAPA MUHAİZLİĞİ GÖREVİNİN İPEKLİ MUSTAFA PAŞA'YA TEVCİHİ —138
111. TOPÇUBAŞI VE CEBECİBAŞI DAVASI—139
112. GİRESUNLU HALİTOĞLU'NUN GELİŞİ—139
113. MAVERAÜNNEHİR HAVADİSİ—140
114. SERASKER DİVRİĞİLİ KÖSE MUSTAFA PAŞA'NIN GELİŞİ—140
115. VEZİR ABDULLAH PAŞA'NIN TAYİNİ—141
116. KADIN VE ÇOCUKLARIN ÇİĞLİKLARI—142
117. ABDULLAH PAŞA'NIN İDAM EDİLMESİ—142
118. HACI ALİ PAŞA OĞLU BATTAL HÜSEYİN PAŞA'NIN GELMESİ—143
119. BÜTÜN KABİLELERİN MÜHÜRLERİ HUSUSU—143
120. BATTAL PAŞA'NIN ASKERLERİNİN KEYFİYETİ—144
121. ANAPA KALESİ'NİN DURUMU—144
122. KUŞATMA VE BARIŞ ANLAŞMASINDAN SONRA NAKİPZADE MUSTAFA PAŞA'NIN TAYİNİ—144
123. ACARALI MEHMET BEY VE EMİR KADI'NIN İDAM EDİLMELERİ—145
124. OSMAN PAŞA'NIN ANAPA MUHAİZLİĞİ'NA TAYİNİ—145
125. FERAH ALİ PAŞA'NIN HİLAFETİ—146

SUNUŞ

Kafkasyaluların mevcut durumunu anlamamanın yolu bugüne gelen süreçte yaşananların doğru analizinden geçiyor, özellikle de son iki yüzyılın... Bu anlamda Kafkasyaluları sürgün ve soykırma götüren süreçte gerek Kafkasya ve gerekse uluslararası arenada nelerin olup bittiği son derece önemli. Ancak bu konuda yapılan çalışmaların yetersizliği mevcut olanların değerini daha da iyi anlamamızı sağlıyor. Tarihin boy aynasında kendimizi seyredip gerekli dersleri çıkarmak bizlere yeni ufuklar açacaktır.

Bu düşünceden hareketle Kafkas Vakfı olarak tarihimize ait arşiv belgelerinin yanı sıra matbu ve yazma kaynak eserleri geniş kitlelere ulaştırma gayreti içindeyiz. Elinizdeki eser de bu gayretin bir sonucu olarak ortaya ıktı. Kafkasya'nın geçmişi aydınlatıldığıa bugün geldiğimiz yerin daha iyi anlaşılacağı ve geleceğe yönelik daha doğru perspektiflere ulaşılabileceği inancını taşıyoruz. Bundan sonra da yeni çalışmalara destek olarak belki çilekeş ecdadımızın aziz hatıralarına karşı manevi vazifemizi bir ölçüde ifa etmiş oluruz.

Milletler arasında ayakta kalabilmenin yolunun din, bilim, dil, edebiyat, tarih ve sanatsal çalışmalara verilen destekten geçtiğini unutmamak zorundayız.

Eserin hazırlanmasında emeği olan arkadaşlarımızı tebrik eder, yeni çalışmalara devam etmelerini temenni ederim.

şakir şahin
Kafkas Vakfı Başkanı

ÖNSÖZ

Osmanlı ile Çerkesler arasındaki ilişkiler üzerine Osmanlı döneminden kalma arşiv belgelerinin oldukça fazla olmasına rağmen yazma ve matbu eserler maalesef çok az sayıdadır. Bunlar arasında **“Ahvâl-i Anapa ve Çerkes”** adıyla tarih literatürüne geçen yazma eser gerek Osmanlı gerekse Kafkasya tarihi açısından çok değerlidir. Ferah Ali Paşa'nın kâtabi Kesbî lakaplı Haşim Mehmet Efendi'nin anlatımlarına dayanması sebebiyle onun ismiyle kütüphane kayıtlarına geçen bu eserin yazarı belli değildir. Bu kıymetli eseri kaleme alan kişinin bizatihi Haşim Efendi olmadığı kitabın son paragrafındaki şu ifadeden de anlaşılmaktadır: *“Şeyh Ferah Ali Paşa'nın tedbir ve idaresi hakkında Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'dan ve halen şehremini olarak görev yapan Cavit Ahmet Beyefendi'nin yazılarından bilgi sahibi oldum. Onları Kesbî Haşim Efendi'den sorduğumda yukarıda açıklandığı şekilde anlattı. Bu eser onun tarifi üzere kaydedilip yazıldı.”*

Bununla birlikte paragrafın son cümlesinden eserin onun tarafından yazdırıldığı da anlaşılmaktadır. Bu cümleye göre eserde ele alınan konuların iki kaynağı vardır. Bunlar Şehremini Cavit Ahmet Bey'in notları ve Haşim Efendi'nin hatıratıdır. Yazıların hangi kısmının Cavit Ahmet Bey'e ait olduğunu tesbit etmek oldukça zordur. Eser büyük oranda Haşim Efendi'nin hatıratına dayanmaktadır. Bu nedenle mukaddimede de belirtildiği gibi eser sahibi olarak onu kabul etmekte bir beis yoktur. Cavit Ahmet Bey'in notları ve Haşim Efendi'nin anlatımlarını hazırlayan kâtabin kitabın hiçbir yerinde ismini zikretmemesi bize onun kendisini gizleyen mütevâzi bir kişi olduğunu düşündürmektedir.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi Hazine fonunun 1564 numarasında kayıtlı bu eserde Osmanlı ve Kafkasya siyasi tarihine ait çok kıymetli bilgi ve yorumlar mevcuttur. Kitap bunun yanında Çerkes ve Abazaların sosyo-kültürel yapılarına dair oldukça yararlı bilgileri içermektedir. Kitabın yazımı 27 Cemaziyevvel 1213 (6 Kasım 1798) tarihinde tamamlanmıştır.

Bu yazmanın Şeyhülislam Arif Hikmet Bey'de bulunan nüshası üzerinde ilk defa Ahmet Cevdet Paşa çalışma yapmıştır. Kafkas tarihi üzerine yaptığı araştırma sırasında bu eseri bulduğunda çok sevindiğini belirten Cevdet Paşa eserin siyasi tarih açısından önemli gördüğü kısımlarından alıntılar yapmıştır. Yine onun çalışmasını esas alan Mehmet Güneş *“Evlîya Çelebi ve Haşim Efendi'nin Çerkezistan Notları”* adıyla yeni bir eser

hazırlamıştır. Ancak bu çalışmalar faydalı olmakla birlikte önemli ölçüde eksiktir. Bilhassa Mehmet Güneş Bey'in eseri Cevdet Paşa'nın alıntıları üzerinde hamasi bir üslupla kaleme alınmış edebi bir eser sayılabilir.

Maalesef yazma çeşitli bilimsel araştırmalarda başvuru kaynağı olarak kullanılmış olsa da tam metin olarak neşredilmemiştir. Bu bakımdan yalnız çok iyi derecede Osmanlıca bilenlerin yararlanabileceği bu yazmanın orijinal metnine sadık kalınmak suretiyle geniş bir okuyucu kitleyle buluşturulması siyasi ve kültür tarihimiz açısından gerekli olmuştur. Bu faydayı göz önünde bulunduran Kafkas Vakfı yönetim kurulu, eserin sadeleştirilerek yayınlanmasına karar verdi. Çalışma esnasında görüldü ki eserin dili oldukça zor ve ifadeleri zaman zaman anlaşılması engelleyecek kadar karışıktı. Cümlelerin bazen bir sayfa kadar uzun olması ve sürekli bağlaçlarla birbirine eklenmesi manaya nüfuzu zorlaştırmaktaydı. Bu uzunluk sebebiyle cümlelerin sonuna gelindiğinde baş tarafı unutuluyordu. Yine cümlelerin öğelerinin karışık olması metni anlamayı güçleştirmekteydi. Bu itibarla araştırmacıların bile orijinal metinden zorlanarak yararlandıkları söylenebilir. Her şeye rağmen **"Kuşkusuz zorlukla beraber bir kolaylık vardır"**¹ âyetinden aldığım güçle sabırla eserin sadeleştirilmesini tamamladım.

Burada bir gerçeği de vurgulamak isterim. Hiçbir tercüme veya sadeleştirme bir eserin orijinalinin yerini tutamaz. Bu nedenle bu yazmanın değişik nüshaları üzerinde doktora düzeyinde bir çalışma yapılması ve eserin edisyon kritik yöntemiyle neşredilmesi bilim tarihi açısından gereklidir.

Eser Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u ele geçirmek ve sıcak denizlere inmek amacıyla sürekli ilerleyen ve son olarak Kırım'ı ele geçirerek kendi varlığını tehdit etmeye başlayan Rusları Çerkesya'da durdurma girişimlerini konu edinmektedir. Kuşkusuz Osmanlı Devleti'nin Anapa merkezli Çerkesya toprakları üzerindeki nüfuz mücadelesi sanıldığı gibi bu kitabın ana eksenini teşkil eden Ferah Ali Paşa'nın faaliyetleri ile başlamamıştır. Ondan daha önceki dönemlere ait askeri, siyasi ve diplomatik ilişkilerin var olduğu Osmanlı Arşivi kayıtlarından anlaşılmaktadır. Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar uzanan bu ilişkilere bakıldığında Osmanlı ile Çerkesya halkları arasında zaman zaman çatışmalar olsa da dostane bağların oldukça kuvvetli olduğu görülmektedir. Osmanlı - Çerkes ilişkil-

1 İnşirah, 5.

eri Kırım Hanlığı üzerinden yürümeyle birlikte doğrudan Çerkes beyleriyle temas kurma yöntemine de başvurulmuştur. Bu ilişkilerin temelinde ortak tehdit algısı yatmaktadır. Bu tehdit yukarıda da belirttiğimiz gibi güneye doğru sürekli ilerleyen Rusya'dır.

Ferah Ali Paşa öncesi dönemde Osmanlı-Kafkas ilişkilerinin temelinde ileri gelen Kafkas ümera ve ulemasına bir takım hediyeler verme ve maaş bağlama tedbirleri uygulanmıştır. Bunun amacı Kafkas kabilelerinin gönüllerini alarak kendi yanına çekmektir. Benzer yöntemlere Rusların başvurduğu da bilinmektedir.

Kırım'ın Rusya'nın eline geçmesiyle telaşa kapılan Osmanlı Devleti, Çerkes ileri gelenlerinin gönüllerini alarak kendi yanına çekme şeklindeki politikasına ilaveten Ferah Ali Paşa ile bölgeye hatırı sayılır miktarda askeri güç yerleştirmeye başlamıştır. Bu harekâtın ana unsuru Anapa'da bir üs oluşturmaktır. Üssün kurulmasıyla birlikte Osmanlı, Çerkes halklarını Rusya'ya karşı askeri ve mülki yönden kendine bağlı olarak örgütlemeye çalışmıştır. Bu politikanın amacı yeni topraklar kazanmaya yönelik bir fetihten ziyade Anadolu'yu koruma endişesidir. Çünkü Osmanlı bu dönemde savunma ağırlıklı politikalar izlemeye mecbur kalmıştır. Devletin stratejisi Anadolu önünde bir Çerkes seddi oluşturmaktır. Yazar kitabın mukaddimesinde bunun bir zorunluluk olduğunu şöyle ifade etmektedir: "Ruslar Kırım'ı işgal ettikten sonra sahillerinde bulunan otuz altı kapılı limanı, Özi Kalesini², Kılburun³ ve Pirezen⁴ adalarını, Hocabey Limanı'nı⁵, zahire anbarlarını ve kaleyi ele geçirdiler. Artık Osmanlı Donanmasına ait gemilerin gerektiği anda giriş çıkış yapabilecekleri Karadeniz'de Bender-i Kili⁶ ve Sinop limanlarından başka Anadolu yakasında liman kalmadı. Bu durumda kara tarafından Anadolu'ya set olacak ve hilekâr kâfir ordularının önünü kesecek güçlü bir engel oluşturmaya çalışmak önemli hale geldi, hatta kaçınılmaz bir zorunluluk oldu." Bu açıdan bakıldığında Çerkesya, Osmanlı Devleti için gerçekten kitabın başında da belirtildiği gibi "yeni dünya" hükmündedir. Osmanlı kendi güvenliği açısından bu "yeni dünya" ya açılmak ve düşük seviyede var olan ilişkileri pekiştirmek zorundadır. Fakat bu eserde de belirtil-

2 Bug nehrinin Karadeniz'e döküldüğü yerde bulunan liman şehri.

3 Dinyester nehrinin Karadeniz'e döküldüğü yerde bulunan şehir.

4 Karadeniz'in kuzeyinde Bug (Akru) nehrinin denize döküldüğü bölge açıklarındaki ada.

5 Kırım liman şehirlerinden, günümüzde Ukrayna'daki Odessa liman kenti.

6 Dinyester nehrinin yukarısında, günümüzde Moldova sınırları içinde bir şehir.

diği üzere Ferah Ali Paşa haricindeki paşaların beceriksizlikleri, askerlerin isteksizlikleri ve Osmanlı merkezi idarecilerinin olayın ciddiyetinden uzak basiretsiz yaklaşımları “Çerkes Seddi” politikasının iflasına neden olmuş ve Rusların bölgeyi işgalini hızlandırmıştır. Kırım ve Çerkesya'nın düşmesinin ardından tüm Kafkasya'yı ele geçiren Rus orduları Karadeniz, Rumeli ve Doğu Anadolu'dan Osmanlı topraklarına hücum etmeye başlamıştır. Bu açıdan bakıldığında 'Osmanlının yıkılışındaki en büyük amillerden biri de Kırım ve Çerkesya'nın stratejik öneminin Ruslar kadar kavranamaması ve bu bölgelerin onlara karşı yeterince korunamamış olmasıdır' denilebilir.

Kitap 1798 yılına kadar olan olaylardan bahsetmektedir. Osmanlı 1828 yılına kadar Anapa'da kalmışsa da Rusların ilerleyişini durduramamıştır. Nihayet bu tarihte Anapa'nın düşmesiyle birlikte bölgeden tamamen çekilmiş ve aslında kendine ait olmayan Çerkesya'yı 14 Eylül 1829 da imzalanan Edirne Antlaşması'yla Ruslara terk ettiğini kabul etmiştir. Çerkesler tarihin her devrinde bağımsız olduklarını ileri sürerek bu antlaşmayı tanımadıklarını tüm dünyaya duyurup 1864 yılına kadar Ruslara karşı savaşı sürdürmüşlerdir.

Eser altmış altı varak, yüz otuz iki sayfeden oluşmuştur. Güzel sayılabilecek bir yazıyla kaleme alınmıştır. Baş tarafında içindekiler kısmı mevcuttur. Metin içinde başlıklar kırmızı mürekkeple belirgin hale getirilmiştir. Ancak metin içindeki başlıklarla içindekiler kısmındaki başlıklar manaca bir olsalar da lafzen birebir aynı değildir.

Siyasetin halka hizmet odaklı yapılması gerektiğinin bilincinde olan yazar, metin aralarına serpiştirdiği tasavvufi düşünceyi yansıtan şiirlerle mal ve makam sevgisine dayalı siyaset anlayışının yanlışlığını eleştirmekten geri durmamıştır. Böylece yanlış siyasi tercihleri sebebiyle halka zulmeden devlet adamlarına dünya ve ahiret dengesi çerçevesinde ders vermek istemiştir.

Sadeleştirme esnasında başlıklar ve metin içindeki cümleleri manaya uygun olmak koşuluyla yeniden kurmak suretiyle anlaşılır hale getirdim. Esere güzellik katan şiirlerden Osmanlıca olanları metin içinde transkribe edilmiş haliyle bıraktım. Ancak bunların okuyucu tarafından anlaşılabilmesi için dipnotta şiir formatında yeniden inşa ettim. Az sayıdaki Farsça beyitlerin tercümelerini yine şiir formatında metin içinde gösterdim.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan bu yazmadan bizi hab-

erdar eden Fethi Güngör'e, yazmanın yayınlanmasına izin veren Topkapı Sarayı'nın sayın yetkililerine, bu kıymetli eserin sadeleştirilmek suretiyle herkesin istifadesine sunulmasını öneren ve tashih işini yapan Ali Barut'a, yaptığım çalışmayı okuyup bazı düzeltmeler yapan Bekir Yılmaz'a ve Farsça şiirleri çeviren İbrahim Küreli'ye ayrı ayrı teşekkür ederim. Yine bu önemli yazmanın yayınlanması konusundaki maddi ve manevi destekleri dolayısıyla Kafkas Vakfı'nın değerli mütevelli ve yönetim kurulu üyeleri ile tüm gönüldaşlara şükranlarımı sunarım.

Çalışmak bizden tevfik Allah'tandır.

Mustafa Özsaray
İstanbul 2012

